

Кривець М.Б.
 Київський національний університет
 імені Тараса Шевченка, м. Київ

ОСОБЛИВОСТІ ЗБРОЙНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ У ІХ–ХІІ СТОЛІТТЯХ: РЕТРОСПЕКТИВА ТА ІСТОРИЧНІ ВИСНОВКИ

Від самого початку існування своєї державності, а саме за об'єднання Князем Олегом деяких східнослов'янських племен у Руську Державу з центром у Києві, наші співвітчизники мали боронити землю своїх батьків від загарбників з усіх боків. Хазари, печеніги, половці, монголи – ось лише деякі з тих, хто претендували на території, що історично належали нашим пращурам з огляду на географічні особливості.

Специфічна особливість, котра докорінно відрізняє нашу країну від майже усіх інших європейських держав, – географічна незахищеність східного кордону. Євразійський Степ являв собою неабияку небезпеку для народу, який мешкав на теренах сучасної України. Перші історичні хроніки, де засвідчуються факти експансії скіфів, які прийшли з далеких регіонів євразійських степів, на території наших праслов'янських пращурів – неврів, були описані Геродотом. Згідно зі свідченнями Геродота, праслов'яни були підкорені і обкладені даниною лише через неспроможність захистити східні кордони власних поселень.

Пізніше, тривалий період часу аж до початку ІХ століття, поляни та деякі інші племена слов'ян були у підданстві хазар, кочовиків тюркського походження, до поки їх не звільнив варяг Аскольд, якого потім вбив вищезгаданий Олег. Після цього Руським Князям доведеться боронити свої землі від нордів увесь час свого незалежного існування. Особливо незахищеність східного кордону далася взнаки при навалі Монгольського Улусу.

Основою Давньоруського війська майже завжди була важка, озброєна списами кіннота, так звана “дружина” князя, типове для середньовічної Європи родове лицарство. Піхота, так звані “вої”, що була набрана переважно з простих селян та міщан, стає важливою частиною руського війська набагато пізніше, аж за часів короля Данила Галицького.

Монголи, більш досвідчені у мистецтві битв за участю кінноти, ніж європейці, отримували перемогу за перемогою при кожній сутичці. Русь, на відміну від Польщі, Моравії та Угорщини, захищених або горами, або самою Руссю, не тільки пограбували, а й захопили, змусивши, як і інших мешканців євразійських степів, платити данину. Але замість того, щоб допомогти боронити території і сприяти захисту наших земель від східних загарбників, наші західні сусіди, поляки й литовці скористалися слабкістю руських князівств, та на відміну від монголів, які обклали українську державність даниною, взагалі намагались її винищити, перетворивши українців на кріпаків.

Який історичний приклад може дати нам досвід пращурів щодо оборони українських земель? На мій погляд, з падіння Київської Русі можна винести два важливі геополітичні уроки. По-перше, східний напрямок завжди складав загрозу українській державності. Українські відносини зі східними сусідами показують це раз за разом: Монгольська навала, радянсько-українські війни та збройна агресія РФ на Сході України. Укріплення східного кордону є гарантією безпеки нашої держави. По-друге, лояльність наших західних сусідів щодо України протягом історії нашої держави була ситуативною і тенденційною з огляду на аналіз історичних подій. Це має надихнути захисників України розраховувати переважно на власні сили і зосередити увагу на розбудові власного національного війська відповідно до викликів та загроз сучасності.

Лазарєв В.В., к.ю.н., доцент
 Харківський національний університет
 внутрішніх справ, м. Харків

ЩОДО РОЗУМІННЯ ПОНЯТТЯ “НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА”

Розроблення концептуальних підходів до національної безпеки, а також її інформаційного складника в Україні ускладнюється відсутністю єдиних поглядів у суспільстві на деякі базові цінності, інтереси та цілі. Існують також суттєві розбіжності між центром і регіонами щодо розуміння їх змісту.

Багато також розбіжностей у трактуванні основних понять безпеки між політичними партіями й течіями, практиками і науковцями у сфері державного управління.

Концепція безпеки в концентрованому вигляді являє собою систему офіційно прийнятих принципових поглядів держави і суспільства на цінності та інтереси, на способи і механізми захисту від потенційних та

реальних загроз. Тобто успіх політики держави визначальною мірою залежить не лише від того, наскільки однозначно сформульовані та сприймаються суспільством національні цінності, інтереси та цілі, а й від чіткого розуміння обраних чи можливих шляхів, засобів, методів і способів їх реалізації у процесі державного управління національною безпекою.

Поняття “національна безпека” належить до самостійної (наочно і функціонально) духовно-моральної та матеріальної реальності в житті країни, де забезпечується захищеність, екзистенціальний порятунок соціуму (людини, нації, держави).

В Україні поняття “національна безпека” набуло широкого значення в останні кілька років. Окрім цього, розуміння цього поняття різними верствами населення значно різняться. Здебільшого національну безпеку пов’язують лише з діяльністю спецслужб, ототожнюють із обороною держави тощо. Це справді так, у сучасному світі гарантії нацбезпеки досі забезпечуються силою чи погрозою застосування такої сили, і військова могутність є одним із чинників сили держави. Проте не слід відкидати й те, що дедалі більшого значення набувають економічні, політичні, морально-етичні та інші, не силові аспекти забезпечення національної безпеки.

Проблеми національної безпеки стоять сьогодні у центрі уваги більшості цивілізованих країн світу, міждержавних утворень та громадських об’єднань. Причиною такої уваги стало саме глобальне середовище безпеки, що сьогодні містить значну кількість загроз і викликів найрізноманітнішого характеру.

Таким чином, національна безпека – поняття, що охоплює більш широку сферу державного життя, а не тільки ту, що відокремлена завісою таємності та є винятково прерогативою так званих “компетентних” органів. Отже, ми можемо стверджувати, що наразі у вітчизняній науковій думці дедалі більше уваги приділяється до розуміння такої юридичної категорії, як “національна безпека”. Проте єдиний підхід до визначення відсутній, оскільки він включає різні аспекти забезпечення національної безпеки. Саме тому, ми можемо зазначити, що “національна безпека” є юридичною категорією, що включає комплекс різнобічних заходів, що мають на меті забезпечення і підтримання належного рівня правопорядку і безпеки у державі.

Лозинська С.О., к.і.н.

Вищий навчальний комунальний заклад Львівської обласної ради “Львівська медична академія імені Андрея Крутинського”, м. Львів

РИМСЬКА ВІЙСЬКОВА ДОКТРИНА У КАРПАТСЬКОМУ РЕГІОНІ НА МЕЖІ ЕПОХ

Наприкінці I ст. до н. е. в Римській імперії встановлюється нова форма організації державної влади – принципат, однією із характерних рис якої стала активна військова політика. Нові завойовані території мали забезпечити імперію резервами корисних копалин, родючих земель, джерелами поповнення рабів тощо. Саме цю мету переслідували імператори Октавіан Август (27 р. до н. е. – 14 р. н. е.) і Тиберій (14 – 37 рр. н. е.), які посилали римські легіони в напрямку карпатських земель. Карпатський ареал здавна був регіоном, де переплітались інтереси та долі багатьох племен і народів Стародавнього світу, зокрема одним із місць формування майбутніх слов’янських племен та частини теперішньої території України.

Принципово новим моментом у зовнішній політиці Риму було формування стратегії військових заходів щодо карпатських земель. Військова доктрина – ведення війн й укладання мирних договорів – залежала від волі імператора. Він міг просто віддати наказ полководцям припинити кампанію чи відвести війська, незважаючи на хід воєнних дій і подальші перспективи кожної конкретної кампанії. Він визначав і загальні пріоритети та завдання, що були досить стабільними й традиційними на початку нашої ери. Після приходу до влади Октавіана Августа була сформульована основна мета – розширення всесвіту Римської імперії. При проведенні активної експансіоністської політики римлянам необхідно було, по-перше, мати конкретні знання про супротивника, по-друге, скористатися важливими стратегічними пунктами і базами, що змогли б забезпечити цю тактичну і стратегічну лінію. Тому цілком логічним постало питання складання карт і розрахунків основних географічних параметрів передбачуваних завоювань.

У контексті такої політики Східній Європі відводилось першочергове значення у воєнних діях римської армії. Більшість сучасних дослідників сходяться на думці, що саме Карпатський регіон на межі епох стає основним плацдармом воєнної експансії і завойовницької політики Риму у Східній Європі. Хоча ще на початку I ст. н. е. імператор Октавіан Август наголошував, що утримати завойовані карпатські землі буде завданням нелегким.